

خاطرات و سفرنامه‌های خارجیان دربارهٔ ایران در دوره‌های مختلف

دکتر احمد هاشمیان

از دید و نظر کسانی که به بلاد و ولایات مختلف چه در گذشته و چه در زمان حال سفر کرده‌اند و می‌کنند و اوضاع کشور و نقاط مورد نظرشان را به صورت سفرنامه یا خاطرات به رشتهٔ تحریر درآورده و می‌آورند، اختلافات فاحشی وجود دارد، زیرا جهانگردان و به قول امروزیها «گردشگران» و «توریستها» از طبقات مختلف و کشورهای گوناگون می‌باشند و زمینه‌های فرهنگی، طبقاتی و اجتماعی مختلفی دارند؛ برای مثال جهانگردی که از کشورهای جهان سوم به اروپا سفر می‌کند، دنیای اروپا را به صورت دیگری درمی‌یابد تا جهانگردی آمریکایی که به این قاره سفر می‌کند، زیرا شرایط اجتماعی، سیاسی و فرهنگی آنها مختلف می‌باشد.

در سفرنامه‌های ایرانیانی که در سده‌های گذشته به خارج از کشور، مخصوصاً به اروپا سفر کرده‌اند، این تفاوتها چشمگیر می‌باشد؛ زیرا این سفرها برای مردم ما مخصوصاً در اروپا، بسیار تازگی داشته، در حالی که از نظر خود مردم اروپا کاملاً عادی بوده است؛ و کوتاه سخن آنکه هم اوضاع و احوال اروپا برای مردم ما مخصوصاً در شرایط آن روزگار ایران خیلی دشوار بوده و اصولاً درک نوآوریها و تازه‌های زندگی در اروپا برای گردشگردان ثقیل به نظر می‌آمده است. گو اینکه این تفاوتها امروز هم با وجود وسایل ارتباطی و خبری مثل مطبوعات، رادیو، تلویزیون، تلفن و غیره، همچنان موجود می‌باشد.

با وجود اینکه دنیای امروز با موجود بودن وسایل ارتباطی سریع، «کوچک‌تر» شده است و مردم کشورهای مختلف با وجود سانسور بنا به میل گردانندگان حکومتی، باز کمابیش از اوضاع دنیای خارج از مرزهای کشورشان مطلع هستند، در زمانهای گذشته با وجود نداشتن وسایل ارتباطی نوین، مع الوصف سفر کرده‌ها، اوضاع زندگی را در خارج از مرزهای محل سکونت خود، به طور متفاوت شرح و بسط داده‌اند و این البته بستگی به شرایط زندگی و شغل نویسندهٔ خاطرات داشته و دارد. زیرا ایزدک، بازرگان، ارتشی و یا فردی تحصیل کرده در رشته‌های علوم اجتماعی، اوضاع کشور مورد نظر و مورد دیدار خود را به صورتهای مختلف بحث و تشریح می‌کرد و می‌کند. یکی دیگر از شروط خاطرات و خاطره نویسی، بستگی به مدت زمان توقف گردشگر در سرزمین مورد بحث و میزان آشنایی او به زبان مردم آن کشور داشته و دارد. بیش تر سفرنامه‌هایی که دربارهٔ وطن ما در قرون گذشته و حال نوشته شده، ناظر بر نکات بیان شده می‌باشند.

اغلب سفرنامه‌هایی که دربارهٔ وطن ما نوشته شده‌اند توسط خارجیان نگاهشده شده‌اند که مدت مدیدی در ایران ساکن بوده و دارای موقعیتهای سیاسی به صورت فرستاده، سفیر و یا به اصطلاح آن زمان، «ایلچی» کشورشان بوده‌اند. غالب این اشخاص قبلاً به هنگام توقف در ایران، به زبان فارسی و آداب و رسوم ما آشنایی داشته و به اوضاع و احوال مملکت کاملاً وارد بوده‌اند. با وجود این خیلی از این خاطرات، گویای نظرات سیاسی و شخصی نویسنده می‌باشد که بدور از صداقت و اغلب با غرض و به نفع کشور تابع آنها نوشته شده است. ولی برخی از همین نویسندگان خارجی به واسطهٔ ذوق و علاقهٔ شخصی - که قصد جمع‌آوری اطلاعات تاریخی داشته‌اند - توانستند بخشی از تاریخ کشور ما را جمع‌آوری کنند و شاید در این مورد بخصوص، با غرض ورزی کم‌تری این وقایع را به رشتهٔ تحریر درآورند که امروزه مورد استفاده می‌باشد.

اغلب خاطره‌نویسان ایرانی - چون دارای موقعیت و مقامی در دستگاه

حکومتی زمان خود بوده اند - نوشته هایشان بدون غرض و تمجید از اربابان خویش نمی باشد و مشکل می توان از نوشته های آنها، مطالب را صادقانه درک کرد. این نویسندگان، کم تر توانسته اند مطالب منتقله را از زندگی روزمره، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مردم کشورهای مورد نظرشان - که به آنجا سفر کرده اند - با وضع مردم کشور ما مقایسه کنند و نظرات انتقادی خود را درباره حکمرانان ایران به گوش مردمان برسانند و علت آن، نظارت دستگاه حکومتی بر نوشته ها بوده، شاید هم بیم از دست دادن شغل و منصب و تواناییهای مالی خود را داشته اند.

در گذشته ها مخصوصاً از اواسط حکمرانی قاجارها در ایران، عده ای از بزرگان را - که رابطه نزدیک با دستگاه حکومتی داشتند - می توان نام برد که خاطرات روزمره خود را از نظر دیگران پنهان نگه داشتند تا مبادا به علنی - که قبلاً بیان شد - دچار ناگواریهای مختلف بشوند. این دستنویسها، نسل به نسل گشت تا به دست فرزندان و نوادگان آنها رسید و این خاطرات امروزه بعد از گذشت سالها، آرام آرام به چاپ می رسد تا ما را از اوضاع آن زمان کم و بیش آگاه تر سازد.

بسیاری از این گونه نوشته ها، به علت بی علاقه می یا نبود امکانات مالی وراثت، به دست فراموشی سپرده شده، یا به خارج از کشور راه پیدا کرده است؛ آن هم به دست نسلی که در خارج از کشور با موانعی بزرگ مواجه است و تنها چیزی که به فکرشان می رسد، اداره کردن زندگی روزمره خود می باشد؛ آنها که بعد از مدتی زبان مادری را فراموش می کنند و رفته رفته با فرهنگ نیاکان خود بیگانه می شوند و آن مدارک و خاطرات - که به خارج راه پیدا کرده - به فراموشی سپرده می شوند و شاید روزگاری به علت بی اطلاعی از ارزش آنها، بکلی به نابودی کشیده شوند.

برگردیم به نویسندگان

کتابهایی که خارجیان درباره ایران و تاریخ ایران در زمانهای مختلف به رشته تحریر درآورده اند و در خارج از کشور مخصوصاً در اروپا بعد از برگشت و انجام خدمت خود به چاپ رسانده اند و ترجمه آن آثار مخصوصاً در دوران سلطنت پهلویها و بعد از انقلاب اسلامی، در دسترس ما قرار گرفته است، در سياهه ای که در ذیل آمده و جمع آوری آن را مديون سياستمدار محافظه کار انگلیسی، جرج. ن. کرزن (۱) هستیم که خود مدت مدیدی در ایران زندگی کرده و اوضاع و احوال آن زمان ایران را در کتابی دو جلدی به نام «ایران و قضیه ایران» در سال ۱۸۹۲م. در انگلستان منتشر کرده است. البته این فهرست کامل نیست و اسامی چند نویسنده که به ایران سفر کرده و خاطرات خود را بعداً منتشر ساخته اند، در آن از قلم افتاده است. به طور مثال، نویسنده سفرنامه و خاطرات آنتره پرینی (۲) که بین سالهای ۱۸۸۲ تا ۱۸۸۴م. به ایران سفر کرده و خاطرات خود را در ۱۳۱ صفحه به رشته تحریر درآورده و اثرش در ایتالیا به چاپ رسیده است. بسیاری از نوشته های خارج جانی که به ایران سفر کرده اند، به صورت مقالات چند صفحه ای در مجلات علمی زمان خود و در وطن خودشان به چاپ رسیده که شامل نکات جالب تاریخی می باشند و به علنی هنوز به فارسی ترجمه نشده و در دسترس محققان قرار نگرفته است. به طور مثال مقالات علمی دکتر پولاک، استاد پزشکی مدرسه دارالفنون و پزشک ناصرالدین شاه که بجز کتاب دیگر وی یعنی «سفرنامه پولاک، ایران و ایرانیان» (۳) در سال ۱۸۶۱م. (۴) راجع به

روسیگری در ایران به چاپ رسیده که هنوز ترجمه نشده و شاید علتش، باور نکردن و پرده پوشی این مطلب باشد.

امید است با کمک علاقه مندان، بتوانیم صورت این کتب و خاطرات را تکمیل کنیم و حتی مقالات گوناگون این نویسندگان را - که نکات مهمی از تاریخ وطن ما را در بر دارد - در دسترس پژوهندگان قرار دهیم.

در اینجا شایسته است یادی بکنیم از مجموعه نفیسی از کتابهای «پیتر هاپکینز»، روزنامه نگار و نویسنده معروف انگلیسی، درباره آسیای مرکزی، کشورهای بالکان و خاورمیانه که در روزهای سیزدهم و چهاردهم اکتبر ۱۹۹۸م. در حراج خانه «سادبی» لندن به معرض فروش گذاشته شد. در این مجموعه به کتابهایی برمی خوریم که در سالهای دور توسط سیاحان و مأموران نظامی و غیر نظامی غربی بویژه بریتانیا در ایران و سایر کشورهای منطقه نوشته شده است که حاوی عکسها و نقاشیها و طرحهای بسیار جالبند. پیتر هاپکینز در کسوت خبرنگار و گزارشگر، به اغلب کشورهای عربی، ترکیه، آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و نواحی بالکان، چین و شبه قاره هند و ایران سفر کرده و با زندگی سیاسی و اجتماعی مردم این سرزمینها آشنایی کامل پیدا کرده است. هاپکینز، مدتی گزارشگر تلویزیون (I.T.N) انگلستان بوده و چندی برای روزنامه دلیلی اکسپرس لندن از نیویورک خبر و مطلب می فرستاده و مدت بیست سال نیز با روزنامه تایمز لندن همکاری کرده است. او، تاکنون شش کتاب به رشته تحریر درآورده و مدتها نیز در استانبول زندگی کرده است.

در جزوه ای که شرکت سادبی برای این حراج چاپ کرده، پیتر هاپکینز یادآور شده که در طول چهل سال، به دهها کشور در مناطق فوق سفر کرده و به هر کجا که قدم گذاشته، برای تکمیل مجموعه خود، به جستجو پرداخته است.

این کتابها شامل موضوعات سیاسی، جنگی، دیپلماسی، تاریخی، اکتشاف، سفرنامه، باستانشناسی، خاطرات و مذهب است.

در مجموعه کتابهایی که هاپکینز در روزهای سیزدهم و چهاردهم اکتبر در تالار بزرگ سادبی به معرض حراج گذاشت، چندین اثر درباره ایران هست که با عکسها و نقشه های جالب تزئین شده است.

فهرست کتابهای مربوط به ایران در این حراج چنین بود:

- Persia and the Persian question

از لرد کرزن، سال انتشار ۱۸۹۲م.، چاپ اول، قیمت تخمینی ۳۵۰-۴۵۰ پوند.

لرد کرزن، در سالهای ۱۸۹۰-۱۸۸۹ شش ماه در زمستان سخت ایران زندگی کرد و برای روزنامه تایمز لندن گزارش فرستاد. این کتاب، شامل تصویرهای جالب و نقشه های دقیق و جالب از ایران است.

- Unexplored Blouchistan

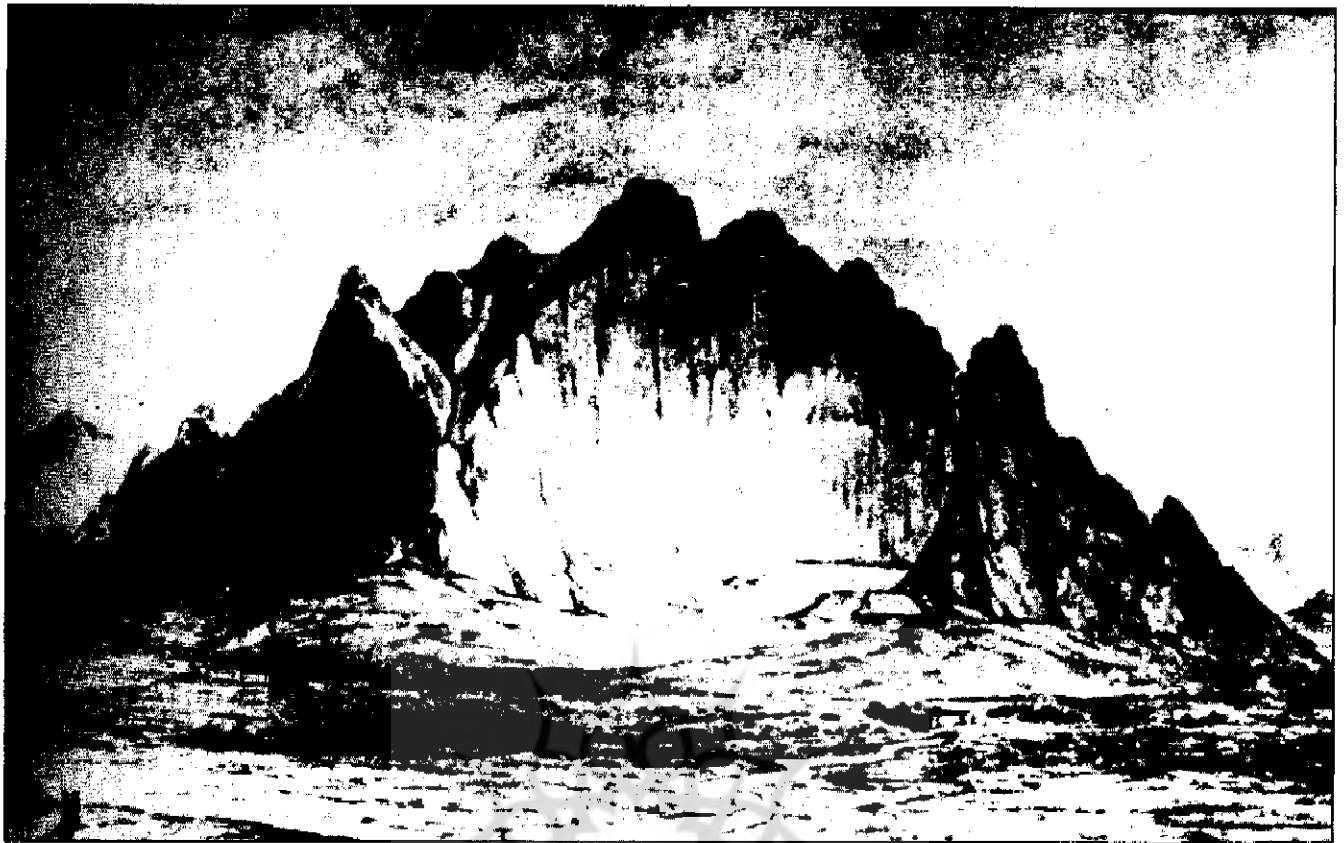
از فلوریر، سال انتشار ۱۸۸۲م.، چاپ اول، قیمت شروع حراج ۲۰۰ پوند.

- Eastern Persia

مؤلف گلدسمیت، چاپ اول، سال انتشار ۱۸۷۶م.، قیمت برای شروع حراج ۳۰۰ پوند.

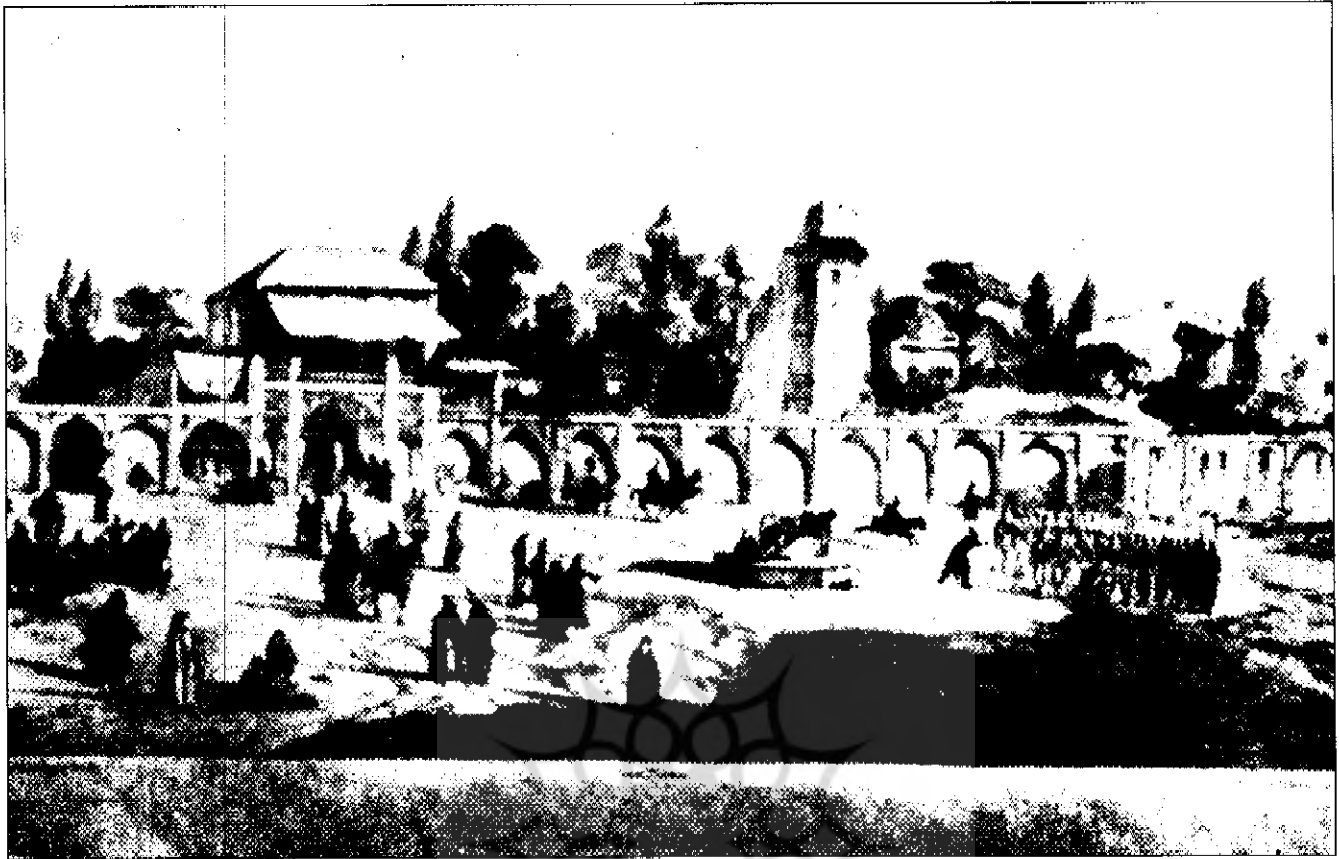
- Persian Rinsited

اثر گوردول، چاپ اول، ۱۹۰۶م.، قیمت شروع حراج ۱۵۰ پوند.

بیستون - نقاشی از لویس دو سر روبرت کرپرتر ۱۸۱۸ م. - موزه بریتانیا

- تألیف کوان، چاپ اول، سال انتشار ۱۹۳۹، قیمت تخمینی ۳۵۰-۲۵۰ پوند.
- History of Kurdistan 1239- 1858 AD
- سال انتشار ۱۹۲۱، اثر حسنی سعید، چاپ اول، قیمت آغاز حراج ۲۰۰ پوند.
- The mandaeans of Iraq and Iran
- اثر دراور، چاپ اول، سال انتشار ۱۹۳۷، قیمت در شروع حراج ۱۵۰ پوند.
- Kurdistan and Sisten
- از پیت، سال انتشار ۱۸۸۷، قیمت در آغاز حراج ۱۰۰ پوند.
- Early Adventures in Persia Susiana and Babylonia
- اثر لیارد، چاپ اول، سال انتشار ۱۸۸۷، قیمت تخمینی ۲۰۰-۱۵۰ پوند.
- Safar Nameh
- نویسنده کتاب، چند صباحی در میان عشایر بختیاری و ایلات دیگر ایران به سر برده و سپس راهی نینوا (کربلا) شده است.
- نوشته بل، چاپ اول، سال انتشار ۱۸۹۴ بل، این کتاب راهنگام دیدار با عمویش سر فرانک لاسلس - که در تهران مأموریت داشت - نوشت. قیمت تخمینی ۴۰۰-۳۰۰ پوند.
- History of Persia
- اثر سر هنگ سر جان ملکم، چاپ اول، در دو جلد، قیمت تخمینی در حراج ۱۲۰۰-۱۰۰۰ پوند. سر جان ملکم از جانب دولت بریتانیا، بارها به ایران سفر کرد.
- Poems from the Divan of Hafez
- این کتاب، ترجمه بخشی از اشعار حافظ، شاعر بلند آوازه ایران است که بل در مدت اقامت خود در ایران، به تنظیم آن پرداخته است. سال انتشار ۱۸۹۷ م.، قیمت تخمینی ۱۵۰-۱۰۰ پوند.
- The story-book of the Shah
- از الا سایکز، قیمت شروع حراج ۳۰۰ پوند.
- Persian Pictures
- این کتاب نیز به قلم بل تألیف شده، چاپ اول، قیمت شروع حراج ۲۵۰ پوند.
- Through Persia on a Side-Saddle
- سال انتشار ۱۸۹۸، تألیف الا سایکز؛ نویسنده، در مقدمه کتاب توضیح داده که نخستین زن اروپایی است که از کرمان دیدن کرده است. الا سایکز، در سال ۱۸۹۴ همراه پرسی برادرش، برای تأسیس کنسولگری بریتانیا در کرمان،
- Journeys in Persia and Kurdistan
- چاپ اول، اثر بی شاب ایزابلا لوسی، قیمت تخمینی ۴۰۰-۳۰۰ پوند.
- Yesterdays in Persia and Kurdistan

میدان توپخانه تهران در اوایل سلطنت ناصرالدین شاه قاجار - نقاشی از اوژن فلاندن ۱۲۵۶ هجری قمری

به آن شهر سفر کرد.

مرکز علمی و فرهنگی، وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی، تهران ۱۳۶۲ش.
 ۲- Un Trentino alla corte dello Scia di Persia. Le memorie di viaggio di Antenore Penni. ۱۸۸۲-۱۸۸۲.

بامقدمه و تعلیقات میرجلال هاشمی، انتشارات موزه تاریخی در شهر ترنتو (ایتالیا)، دسامبر ۱۹۹۷م.

۳- Jakob Eduard Polak. Persian, das land and Seine Bewohner Ethnographische Schilderongen, ۱۸۶۵ Brockhaus Leipzig.

سفرنامه پیرلاک «ایران و ایرانیان»، یاکوب ادوارد پیرلاک، ترجمه کیکاوس جهانداری، انتشارات خوارزمی، تهران ۱۳۶۱ش.

۴ Dr. Jakob Polak. Die Prostitution in Persien, Wiener Medizinische Wochenschrift, Nr. ۳۲, v. ۱۰. ۱۸۶۱, Seite ۵۱۶-۵۱۷.

- Persia and its People

این کتاب را نیز الامایکز تألیف کرده و درباره دیدارهای او در سال ۱۹۰۲ از بخشهای غربی ایران است. چاپ اول، قیمت تخمینی ۴۰۰-۶۰۰ پوند.

- Persian Gulf Pilot

سال انتشار ۱۹۲۰، قیمت تخمینی ۲۰۰-۱۰۰ پوند. این کتاب، اطلاعات سودمندی درباره وضع جغرافیایی و راهبردی خلیج فارس و کشورهای حاشیه آن دربردارد.

پی نوشتها:

۱- George N. Curzon. Persia and the Persian Question, Part I and Part II.

ایران و قضیه ایران در دو جلد، جرج ن. کرزن، ترجمه وحید مازندرانی، انتشارات

کتابهایی در باب تاریخ ایران و سفرنامه ها

سالهای ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ م.		
۹۱۵-۹۱۲	علی بن ابوالحسن مسعودی ابواسحق اصطخری	
سالهای ۱۰۰۰ تا ۱۱۰۰ م.		
۱۰۳۵-۱۰۵۰	ناصر خسرو	
سالهای ۱۱۰۰ تا ۱۲۰۰ م.		
۱۱۵۰ ۱۱۷۲-۱۱۶۰	ادریسی بنیامین بن تودلا (تطیلی)	
سالهای ۱۲۰۰ تا ۱۳۰۰ م.		
۱۲۲۰-۱۱۸۰	یاقوت	
سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۵۰۰ م.		
۱۲۰۶-۱۲۰۰	مارینو سانوتو	
۱۲۲۵	فرایر اودوریکوس دی پوردنون	
۱۲۳۰	ابن بطوطه	
۱۲۴۰	فرایر بی. پگولوتی	
۱۲۵۰	فرایر جو وانی دی ماریگنولی	
۱۴۰۵-۱۴۰۴	دون روی گنزالس دی کلابوخیو	
۱۴۵۸-۱۴۴۱	عبدالرزاق	
۱۴۴۴-۱۴۱۹	نیکولوکنتی	
۱۴۷۰	آتانازیوس نی کیتین	
۱۴۷۴	جوزافا باربارو	
۱۴۷۵-۱۴۷۴	آمبروزیو کونتارینی	
۱۴۹۹-۱۴۹۴	هیرونیمو دی سانتو استفانو	
سالهای ۱۵۰۰ تا ۱۶۰۰ م.		
۱۵۰۴	لودوویکو دی وارثیما	
۱۵۰۷-۱۵۲۰	آنونیموس مرچنت	
۱۵۱۰	جیووانی انجیوللو	
۱۵۲۹	انتونیو تنه ریرو	
۱۵۴۶-۱۵۰۰	گابریل دولونتز	
۱۵۵۶	سید علی	
۱۵۸۰-۱۵۶۲	«فاکتورسند» انگلیسی که مدیر شرکت تجارتی مسکوی بود با انتونی جنکینسون، ریچارد چنی، ارتورادواردز، لورنس چپمن، لیونل پلوم تری و کریستوفر، برو	

Plum-tree Christopher Barrogh		
Cesar Frederico	۱۵۶۳	سزار فردریکو
V. de Blanc	۱۵۷۵	وی. دو بلان
Vencentino d'Alessandri	۱۵۷۱	وین چین تینو د الساندري
John Newberry	۱۵۸۶-۱۵۸۱	جان نیوبری
Ralph Fitch	۱۵۸۵-۱۵۸۳	رالڤ. فیچ
J.H. Van Liuschoten	۱۵۸۹-۱۵۸۳	جی. اچ. وان لیوختن
C. Lambert	۱۵۹۸	سی لامبر
Antonio di Govea	۱۵۹۸	آنتونیودی گویا
Anthony and Robert Sherley	۱۶۲۷-۱۵۹۹	سر آنتونی و سر رابرت شرلی
G. Mainwaring	۱۶۰۰-۱۵۹۹	جی. مین وارینگ
John Cartwright	۱۶۰۰	جان کارت رایت
Don Juan	۱۶۰۰	دون ژوان ایران
Sir. John Mildenhall	۱۶۰۶-۱۶۰۰	سر جان میلدن هال
S.K. Zalonkemenz	۱۶۰۲	اس. کی. زالون کمنز
Pedro Teixeira	۱۶۰۴	پدرو تکسیرا
Paul Simon	۱۶۰۷	پل سیمون پدر
Joseph Salbancke	۱۶۰۹	جوزف سالبانک
Fray Gaspar de San Bernardino	۱۶۱۱	فری گاسپار دوسان برناردینو
John Crowther, Richard Steele	۱۶۱۶-۱۶۱۵	جان کروتر و ریچارد ستیل
Thomas Coryate	۱۶۱۶	تامس کوریات
Pietro della Valle	۱۶۲۳-۱۶۱۶	پیتر دلاواله
Don Gracias de Silva Y Figueroa	۱۶۱۸	دان گراسیا دوسیلوا ای فیگورا
Giles Hobbes	۱۶۲۰-۱۶۱۹	جیلز هابز
Nicholas Hemm	۱۶۲۳	نیکولا هم
Sir Thomas Herbert	۱۶۲۸-۱۶۲۷	سر تامس هربرت
Pere Pacifique de Provins	۱۶۲۸	پرپاسیفیک دو پروینس
Pere Gabriel de Chinon	۱۶۵۰-۱۶۲۸	پرگابریل دوشینون
J.B. Tavernier	۱۶۷۵-۱۶۲۹	جی. بی. تاورنیه
Adam Olearius	۱۶۲۸-۱۶۳۷	آدام اولریوس
J.A. de Mandelslo	۱۶۶۰-۱۶۳۸	جی. ای. دو ماندل سلو
Heer Basting	۱۶۴۵	هیر باستینگ
Pere Rigourdi	۱۶۵۰	پر ریگوردی
Don Pedro Sebastiano Cubero	۱۶۵۰	دن پدرو سباستیانو کوبرو
Pere Alexandre de Rhodes	۱۶۶۰-۱۶۵۶	پر الکساندر دو رودز

Pere Manuel Godinho	۱۶۶۳	پرمانوئل گودین هو
Pere Angelo de La Brosse	۱۶۷۸-۱۶۶۴	پرآنژلو دولابروس
J. de Thevenot	۱۶۶۷-۱۶۶۴	جی. دوتہ ونو
Sir John Chardin	۱۶۷۷-۱۶۶۵	سر جان شاردن
A. Dualier Deslandes	۱۶۶۵	ا. دولیہ دسلاند
H. de Jager	۱۶۶۵	اچ. دوچاگر
John Struyus	۱۶۷۲-۱۶۷۱	جان استریوس
F. Petis de la Croix	۱۶۷۶-۱۶۷۴	اف. پوٹی دولاکروا
John Fryer	۱۶۷۷-۱۶۷۶	جان فرایر
Pere S. N. Sanson	۱۶۸۳	پر. اس. ان. سانسون
Von Kampfer	۱۶۸۸-۱۶۸۴	فن کمپفر
Pere Villot	۱۶۹۰-۱۶۸۹	پر ویلوت
Giov Frank Gemelli Careri	۱۶۹۴	جیو فرانک جملی کارہ ری
Pere de La Maze	۱۶۹۸	پر دولا ماز
F. C. Schillinger	۱۶۹۹	اف. سی. شیلینگر
سال ۱۷۰۰-۱۷۰۱		
A. Hamilton	۱۷۲۰-۱۷۰۰	سروان آ. هامیلتون
J.P. de Tournefort	۱۷۰۱	جی. پی. دو تورنہ فور
Cornelius le Brun	۱۷۰۴-۱۷۰۳	کورنلیوس لوبرن
Pere Krusinsky	۱۷۲۵-۱۷۰۵	پر کروسینسکی
John Bell Antermory	۱۷۱۷-۱۷۱۶	جان بل اف انتر موری
Basil Batazes	۱۷۳۰-۱۷۱۶	بازیل ہاتہ تز
Daury Effendi	۱۷۲۰	دوری افندی
Pere Bachoud	۱۷۲۲	پرہاشو
P.H. Bruce	۱۷۲۳-۱۷۲۲	سروان پی. اچ. بروس
Pere Leandro di S. Cecillia	۱۷۳۶-۱۷۳۵	پر لندرو دی. اس. سسیلیا
J. Otter	۱۷۳۹-۱۷۳۷	جی. اوتر
	۱۷۴۱	عبدالکریم
Pere Bazin	۱۷۴۷-۱۷۴۱	پرہازن
Jonas Hanway	۱۷۴۸-۱۷۴۳	یوناس ہانوی
Pere Desvignes	۱۷۴۴	پر دسویگوس
Dr. J. Cook	۱۷۴۷	دکتر جی. کوک
Bartholmew Plaisted	۱۷۵۰	بارتلمیو پلاستد
E.B. Ives	۱۷۵۸	سروان ای. بی. ایوز
Carsten Niebuhr	۱۷۶۵-۱۷۶۱	کارستن نیبور

S.G. Gmelin	۱۷۷۲-۱۷۷۱	اس. جی. گملن
R. HABILTZ	۱۷۷۴-۱۷۷۳	آر. ہابیلزت
Abr. Parsons	۱۷۷۵	آبر پارسن (پارسنز)
G. Forster	۱۷۸۴-۱۷۸۳	جی. فورسٹر
Comte de Ferrieres Sauvebocuf	۱۷۸۵-۱۷۸۴	کنت دو فریر سوووف
P.S. Pallas	۱۷۸۵	پی. اس. پالاس
W. Franklin	۱۷۸۷-۱۷۸۶	دبلیو. فرانکلین
Sir H. Jones (Bridges)	۱۸۱۱-۱۷۸۶	سر. اچ. جونز (بریجز)
Abbe de Beauchamps	۱۷۸۷	آبہ دو بوشان
John Taylor	۱۷۹۰	جان ٹیلر
G.A. Olivier	۱۷۹۶	جی. آ. اولیویہ
John Jackson	۱۷۹۷	جان جاکسون
سالہای ۱۸۰۰ تا ۱۸۹۱ م.		
Sir John Malcolm	۱۸۱۰-۱۸۰۰	سرجان ملکم
J. Scott Waring	۱۸۰۲	جی. اسکات وارینگ
P. Amedee Jaubert	۱۸۰۶-۱۸۰۵	پی. آمدہ ژوبر
A. de Bontems	۱۸۰۹-۱۸۰۷	سرہنگ آ. دوبانتم
P.A. de Gardanne	۱۸۰۷	پی. آ. دوگاردان
Truilhier	۱۸۰۹-۱۸۰۷	سروان ترویل ہیر
A. Dupre	۱۸۰۹-۱۸۰۷	آ. دوپرہ
P. Tancoigne	۱۸۰۹-۱۸۰۷	پی. تانکوینی
Trezel	۱۸۰۹-۱۸۰۷	سرہنگ ترزل
J.P. Morier	۱۸۱۵-۱۸۱۱ ۱۸۰۹-۱۸۰۸	جی. پی. موریه
W.P. Grant	۱۸۰۹	سروان وی. پی. گرنت
Sir H. Pottinger, Christie	۱۸۱۰	سر. اچ. پوتینگر، سروان کریستی
W. Monteith	۱۸۳۱-۱۸۱۰	جنرال دبلیو مونٹائیٹ
Macdonald Kinneir	۱۸۳۰-۱۸۱۰	سرجان مکدونالد کیئر
Sir W. Ouseley	۱۸۱۲-۱۸۱۱	سر دبلیو اوزلی
W. Price	۱۸۱۲-۱۸۱۱	دبلیو پرایس
H. Martyn	۱۸۱۲-۱۸۱۱	اچ. مارتین
J.B. Rousseau	۱۸۱۲	جی. بی. روسو
G. Drouville	۱۸۱۳-۱۸۱۲	سرٹیپ دروویل
M. Freygan	۱۸۱۲	ام. فریگان
J.S. Buckingham	۱۸۱۶	جی. اس. باکینگھام

W. Heude	۱۸۱۷	ستوان دبليو هوڊ
M. Von Kotzebue	۱۸۱۷	م. ون ڪوٽزبُو
J. Johnson	۱۸۱۷	سرهنڱ جي. جانسون
R. Ker Porter	۱۸۱۸-۱۸۲۰	سر آر. ڪر پورٽر
T. Lumsden	۱۸۱۹-۱۸۲۰	ستوان تي لمسڊن
P. Gordon	۱۸۲۰	پي. گورڊون
C.J. Rich	۱۸۲۰-۱۸۲۱	سي. جي. ريچ
J.B. Fraser	۱۸۲۱-۱۸۲۴	جي. بي. فريزر
G. Keppel	۱۸۲۴	جي. ڪپل
M.A' Court	۱۸۲۶	م. ا. ڪورٽ
J.E. Alexander	۱۸۲۶	سر جي. اي. اليڪسانڊر
R. Mignan	۱۸۲۶-۱۸۳۰	سروان آر. مينيان
T.B. Armstrong	۱۸۲۸-۱۸۲۹	تي. بي. آرمسٽرانگ
Th. Alcock	۱۸۲۸-۱۸۲۹	ت. الڪوڪ
C. Belanger	۱۸۲۹	سي. بلانڙهه
E. Smith, H.G. Dwight	۱۸۲۹	اي اسميت و اچ، جي. ڊويت
A.N. Groves	۱۸۲۹	اي. ان. گرووز
E. Menetries	۱۸۳۰	ا. منٽريس
A. Conolly	۱۸۳۰	سروان آ. ڪونولي
Sergeant Gibbons	۱۸۳۱	گروهيان گيبون
Dr. J. Wolff	۱۸۳۱-۱۸۴۴	ڊڪٽر جي. ولف
G. Fowler	۱۸۳۱-۱۸۳۶	جي. فولر
J.S. Stocqueler	۱۸۳۱-۱۸۳۲	جي. اس. اسٽاڪلر
A. Burnes	۱۸۳۲	سر. اي. برنز
	۱۸۳۲	لال مھان
T.S. Powel	۱۸۳۲-۱۸۳۴	ستوان تي. اس. پاول
Heidenstamm	۱۸۳۴	سرگورد هيڊن شتام
Baron Th. Korff	۱۸۳۴-۱۸۳۵	بارن ت. ڪورف
J. Perkins	۱۸۳۴-۱۸۴۲	جي. پرڪينس
Sir H. Rowlinson	۱۸۳۴-۱۸۶۰	سر. اچ. رولينسون
W. Stuart	۱۸۳۵-۱۸۳۶	سرهنڱ دبليو استوارٽ
Aucher Eloy	۱۷۳۵-۱۸۳۷	اوڪر الوي
Alex Chodzko	۱۸۳۵-۱۸۴۰	الڪس چوڊزڪو
F. R. Chesney	۱۸۳۵-۱۸۳۷	جنرال اف. آر. چسني
W.H. Ainsworth	۱۸۳۵-۱۸۴۰	دبليو اچ. اينس ورت

V. Fontanier	۱۸۲۸-۱۸۲۵	وی. فوتانیه
Major D'Arcy Todd	۱۸۳۷-۱۸۳۶	سرگرد دارسی تود
J. McNeill	۱۸۳۸-۱۸۳۶	ج. مک نیل
Sir Justin, Lady Sheil	۱۸۵۲-۱۸۳۶	سریوستین ویانو شیل
R. Wilbraham	۱۸۳۷	سروان آر. ویلبرام
Eugene Bore	۱۸۴۰-۱۸۳۸	اوژن بوره
	۱۸۳۸	حاجی عبدالنبی
Lemm	۱۸۳۹-۱۸۳۸	سروان لم
A. Soltykoff	۱۸۳۹-۱۸۳۸	پرنس آ. سولتی کف
E. Conolly	۱۸۳۹	سروان ای. کونولی
Ch. Texier	۱۸۴۰-۱۸۳۹	تکسیه
E. Flandin, P. Coste	۱۸۴۱-۱۸۳۹	ای. فلاندن و پی کوست
Dr. A. Grant	۱۸۴۰	دکتر آ. گرنت
Baron C. de Bode	۱۸۴۱-۱۸۴۰	بارن سی دو بود
Sir A.H. Layard	۱۸۴۲-۱۸۴۰	سر ای. ایچ. لیارد
A.L. Mitford	۱۸۴۰	ای. ال. میتفرد
Comte de Sercey	۱۸۴۰	کنت دو سرسی
F. Forbes	۱۸۴۱	دکتر اف. فوربز
G. Osculati	۱۸۴۲-۱۸۴۱	جی. اسکولاتی
W.B. Selby	۱۸۴۲-۱۸۴۱	ستوان دبلیو بی سلبی
G.P. Badger	۱۸۴۲	دکتر جی. پی. باجر
W.R. Holmes	۱۸۴۴-۱۸۴۳	وی. آر. همس
N.L. Westergaard	۱۸۴۳	ان. ال. وسترگارد
M. Wagner	۱۸۴۳	م. واگنر
R. Leech	۱۸۴۳	ستوان آر. لیچ
J.F. Jones	۱۸۴۷-۱۸۴۴	جی. اف. جونز
J.P. Ferrier	۱۸۴۵	جی. پی. فریه
H. de Hell	۱۸۴۸-۱۸۴۶	ایچ. دو هل
Ida Pfeiffer	۱۸۴۸	میس ایدا پیفیر
Dr. F.A. Buhse	۱۸۴۹-۱۸۴۸	دکتر اف. آ. بوس
E. Keith Abbott	۱۸۵۹-۱۸۴۹	ای. کیث ایوت
R. Curzon	۱۸۵۲-۱۸۴۹	آر. کرزن
W.K. Loftus	۱۸۵۲-۱۸۴۹	دبلیو کی. لفتوس
M. Tchirikoff	۱۸۵۲-۱۸۴۹	م. چی ریکف
R.B. Binning	۱۸۵۱	آر. بی. بینینگ

J. Berezin	۱۸۵۱	جی. برزین
Czarnotta	۱۸۵۲-۱۸۵۲	چارنوتا
H. Garnier	۱۸۵۲	اچ. گارنیه
Gobineau	۱۸۵۸-۱۸۵۵	کنت گوبینو
J. Outram	۱۸۵۷	سر جی. اوترام
W.A. Shepherd	۱۸۵۷	دبلیو. ا. شپرڊ
C.H. Hunt	۱۸۵۷	سی. اچ. هنت
C. Clerk	۱۸۵۷-۱۸۷۳	سی. کلارک
N. De Khanikoff	۱۸۵۸	ن. دو. خانیکف
Dr. O. Blau	۱۸۵۸	دکتر او. بلو
E. Duhouset	۱۸۶۰	ای. دو هوسه
R.G. Watson	۱۸۶۰	آر. جی. واتسون
J. Osmaston	۱۸۶۰	جی. اوسماستون
M. de Blocqueville	۱۸۶۰	م. دو بلوک ویل
E.B. Eastwick	۱۸۶۰-۱۸۶۲	ای. بی. ایستویک
Dr. H. Brugsch	۱۸۶۰-۱۸۶۱	دکتر اچ. بروگش
J. Ussher	۱۸۶۱	جی. اوسر
F. Goldsmid	۱۸۶۱-۱۸۷۲	سر اف. گلد اسمید
F. De Filippi	۱۸۶۲	اف. دو فیلیپی
Lewis Pelly	۱۸۶۲-۱۸۷۲	لویس پلی
Arm. Vambéry	۱۸۶۲-۱۸۶۳	آرم. وامبری
O. St. John	۱۸۶۴-۱۸۷۲	او. سن. جان
Comte J. de Rochechouart	۱۸۶۴-۱۸۶۶	کنت دو روش شوار
D.W. Marsh	۱۸۶۴	دی. دبلیو مارش
F. Meehin	۱۸۶۵	اف. مچین
Viscount Pollington	۱۸۶۵	ونکیت پولینگتون
Dr. C. Haussknecht	۱۸۶۵-۱۸۶۹	دکتر س. هوسک نخت
Dr. J.E. Polak	۱۸۶۵-۱۸۸۲	دکتر جی. ای. پلاک
B. Lovett	۱۸۶۶-۱۸۸۱	سرگرد بی لووت
C.J. Wills	۱۸۶۶-۱۸۸۱	سی. جی. ویلز
A.H. Mounsey	۱۸۶۶-۱۸۶۷	ای. اچ. مونسسی
E.C. Ross	۱۸۶۷-۱۸۹۰	سر هنگ ا. سی. راس
Dr. W. Freshfield	۱۸۶۷	دکتر دبلیو فرش فیلد
G. Melgunof	۱۸۶۸	جی. ملگونف
E.L. Cutts	۱۸۷۰	ای. ال. کوتس

Euan Smith	۱۸۷۲-۱۸۷۰	سرهنگ اوان اسميت
J. Bassett	۱۸۸۵-۱۸۷۰	جی. باسٽ
W. Brittlebank	۱۸۷۲	دبليو بريٽل بنڪ
Baron Max Von Thielmann	۱۸۷۲	بارن ماکس فن ٿيلمن
H.C. March	۱۸۷۲	سروان اچ. سي. مارش
H.W. Bellew	۱۸۷۲	دکٽر اچ. دبليو بلو
Dr. G. Rozario	۱۸۷۲	دکٽر جی. روزاريو
W.T. Blanford	۱۸۷۲	دبليو ٽي. بلنفورڊ
Val Baker and W. Gill	۱۸۷۲	سرهنگ وال باڪر و سروان دبليو جيل
P. Ogorodnikof	۱۸۷۴	پي. او گورود نيڪف
G. Napier	۱۸۷۴	سروان جی. ناپير
F. Stolze		اف. استولزه
F.C. Andreas	۱۸۸۱-۱۸۷۴	اف. سي. آندريس
A. Rivadeneyra	۱۸۷۵-۱۸۷۴	اي. ريوادنييرا
Sir C. Mac Gregor	۱۸۷۵	سر سي. مڪ گرگور
H. Ballantine	۱۸۷۵	اچ. بالانتين
T.S. Anderson	۱۸۷۶-۱۸۷۵	ٽي. اس. آندرسون
A. Arnold	۱۸۷۵	اي. ارنولڊ
Dr. E. Tietze	۱۸۷۵	دکٽر اي. ٽيٽز
E.A. Floyer	۱۸۷۷-۱۸۷۶	اي. اي. فلويه
R. Murdoch Smith	۱۸۷۶	سر. آر. مورڊوخ اسميت
Puschin	۱۸۷۷	سروان پوچين
Mme. C. Serena	۱۸۷۸-۱۸۷۷	مادم سي. سرنا
K.D. Kiach	۱۸۷۸	ڪي. ڊي. ڪياچ
G. Radde	۱۸۸۰-۱۸۷۹	دکٽر جی. راڊه
Grodekoff	۱۸۸۰	جنرال گروڊ ڪف
Petrusevitch	۱۸۸۰	جنرال پٽروسويچ
A.H. Schindler	۱۸۹۱-۱۸۷۷	جنرال اي. اچ. شينڊلر
G. Riederer	۱۸۸۱-۱۸۷۹	جی. ريڊرر
A. Laessoe	۱۸۸۰	اي. لاسو
C.E. Stewart	۱۸۹۱-۱۸۸۰	سرهنگ سي. اي. استوارٽ
E.O'Donovan	۱۸۸۰	اي. اڊونوان
A. Condie Stephen	۱۸۸۵-۱۸۸۱	اي. ڪنڊي اسٽفن
M. and J. Dieulafoy	۱۸۸۶-۱۸۸۱	مادم و جی دولافوا
E. Stack	۱۸۸۱	اي. اسٽڪ

Gasteiger	۱۸۸۱	جنرال گاسٹیگرخان
H.L. Wells	۱۸۹۱-۱۸۸۱	سرہنگ اچ. ال. ولز
E. Oesolle	۱۸۸۲	ای. اورسول
H. Moser	۱۸۸۲	اچ. موزر
S.G.W. Benjamin	۱۸۸۵-۱۸۸۲	اس. جی. دہلیو بنیامین
A. Rilley	۱۸۸۴	ای. ریلی
M.S. Bell	۱۸۸۴	سرہنگ م. س. بل
R.H. Jennings	۱۸۸۵-۱۸۸۴	سروان ار. اچ. جنینگز
Fr. Houssay	۱۸۸۵	فر. ہوسی
A. Nikolsky	۱۸۸۵	ای. نیکولسکی
J.R. preece	۱۸۸۵	جی. آر. پریس
Hedin Sven	۱۸۸۵	ہدین اسون
J.D. Rees	۱۸۸۵	جی. ڈی. ریز
A. Rodler	۱۸۸۵	دکتر ای. رودلر
A.C. Yate	۱۸۸۵	سروان ای. سی. بیت
G. Bonvalot	۱۸۸۶	جی. بن والو
T. Stevens	۱۸۸۶	ٹی. استیونس
H. Binder	۱۸۸۶	اچ. بیندر
A. Le Messurier	۱۸۸۷	سرہنگ ا. لو مسوریہ
R.E. Galindo	۱۸۸۷	ستوان آر. ای. گالینڈو
H.B. Vaughan	۱۸۹۱-۱۸۸۸	ستوان اچ. بی. وگان
J.T. Bent	۱۸۸۸	جی. ٹی. بنت
H. de Windt	۱۸۸۸	اچ. دو. وینٹ
Von Proskowetz	۱۸۸۸	فن. پروس کووتز
Comte de Sabran	۱۸۸۸	کنت دوسابران
E.G. Browne	۱۸۸۸	ای. جی. براون
F.R. Mounsell	۱۸۸۸	سروان اف. آر. مونسئل
H.F.B. Lynch	۱۸۸۹	اچ. اف. بی. لینچ
Dr. P.F. Traubenberg	۱۸۸۹	دکتر پی. اف. ٹروین برگ
Gobineau	۱۸۹۰-۱۸۸۹	کنت دوگوبینو
H.O. Sawyer	۱۸۹۰	سرگرد اچ. ا. سائر
Mrs. Bishop (Miss Isabella Bird)	۱۸۹۰	بانو بیشاپ (میس ایزابلا برد)